

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного факультету
к. філософ. н., доцент
І.М. Савицька
«7» травня 2022 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації
Протокол № 9 від 4 травня 2022 р.
Завідувач кафедри (в.о.) к. філософ. н.,
доцент
В.П. Культенко

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації
та регіональні студії»
Гарант ОП
(С.О. Білан)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
освітня програма «Міжнародні відносини»
Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: к.юр.н., доцент кафедри філософії та
міжнародної комунікації Харчук О.О.

1. Опис навчальної дисципліни

ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Нормативна	
Загальна кількість годин	105	
Кількість кредитів ECTS	3,5	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проєкт (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	—	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30 год.	16 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	12 год.
Лабораторні заняття	—	—
Самостійна робота	60 год.	92 год.
Індивідуальні завдання	—	—
Кількість тижневих годин для денної форми навчання:		
аудиторних	4 год.	—
самостійної роботи студента	4 год.	—

2. Мета завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни: метою курсу є формування в студентів – цілісного уявлення про сучасне конституційне право іноземних держав порівняльно-правовому аспекті та про міжнародне публічне право як особливу самостійну правову систему, їхню структуру, предмет і суб'єктів, джерела та основні галузі; надання необхідних знань національних і міжнародно-правових актів, що регулюють окремі питання конституційного ладу держав, формування вмінь та навичок правильного їхнього тлумачення й застосування, а також роботи з порівняльно-правовою та міжнародно-правовою термінологією; формування вмінь визначення сучасних проблем конституціоналізму в іноземних державах та міжнародного співробітництва, а також навичок пошуку шляхів їхнього усунення.

Завдання вивчення дисципліни полягає в набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці, самостійно аналізувати та співвідносити різнобічні конституційно-правові явища, робити власні висновки, обґрунтовувати свої судження, знаходити їм практичне застосування, а також вивчення джерел сучасного конституційного законодавства іноземних держав та міжнародного публічного права, особливостей галузей конституційного права сучасних держав та міжнародного публічного права, міжнародних договорів України, положень національного законодавства, що регулюють окремі питання конституційного ладу іноземних держав та міжнародного публічного права, становлять систему джерел цієї науки й навчальної дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні теоретичні поняття конституційного права, його предмет, метод та систему;
- систему та зміст джерел конституційного права сучасних держав;
- конституційно-правові засади суспільного ладу іноземних держав;
- загальний зміст положень конституцій іноземних держав;
- загальну характеристику та класифікацію основних прав та свобод людини і громадянина в іноземних державах;
- механізм захисту конституційних прав та свобод людини та громадянина в іноземних державах;
- сучасні форми держави іноземних держав: поняття та структура;
- виборче право та виборчий процес;
- систему органів державної влади в іноземних державах, їхні функції та повноваження;
- систему місцевого самоврядування в іноземних державах;
- конституційні засади територіального устрою в окремих іноземних державах;
- особливості предмета правового регулювання сучасного міжнародного публічного права;

- місце міжнародно-правових норм у системі нормативного регулювання;
- особливості системи та джерела сучасного міжнародного публічного права;
- співвідношення міжнародного публічного й національного права;
- особливості права зовнішніх зносин, міжнародних організацій, міжнародних договорів, міжнародного гуманітарного права, міжнародного права захисту прав людини тощо;
- особливості міжнародної правосуб'єктності держави, міжнародних організацій, індивіда;
- універсальні правові акти про міжнародні договори, правонаступництво держав, визнання урядів, права народів на самовизначення, положення щодо захисту прав людини, міжнародного гуманітарного права тощо;
- діяльність і роль України у втіленні принципів і норм міжнародного публічного права, а також виконання своїх міжнародних зобов'язань;

уміти:

- орієнтуватися в системі конституційного законодавства іноземних держав;
- здійснювати порівняльний аналіз конституційно-правових норм іноземних держав і національного законодавства;
- робити порівняльний аналіз форм держави іноземних держав;
- аналізувати державні режими іноземних держав;
- робити правовий аналіз форм правління окремих іноземних держав;
- розрізняти виборчі системи окремих іноземних держав;
- розмежовувати компетенцію органів державної влади в іноземних державах;
- користуватися міжнародно-правовими актами, зокрема, щодо міждержавного співробітництва, захисту прав людини, діяльності міжнародних організацій тощо;
- користуватися Конституцією та законами України, двосторонніми й багатосторонніми договорами, актами міжнародних організацій тощо;
- застосовувати та тлумачити положення міжнародно-правових угод за участю України;
- оцінювати національне законодавство з погляду його відповідності сучасному міжнародному публічному праву;
- використовувати здобуті знання підчас вирішення професійних завдань.

Набуття компетентностей:

– інтегральна компетентність (ІК):

здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та

передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин;

– **загальні компетентності (ЗК):**

1) здатності: до реалізації своїх прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України; до збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі і знань про природу й суспільство, та в розвитку суспільства, техніки й технологій; до навчання й оволодіння сучасними знаннями; працювати в міжнародному контексті; генерувати нові ідеї (креативність); застосовувати знання в практичних ситуаціях; до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; використовувати інформаційні та комунікаційні технології; до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; бути критичним і самокритичним;

2) знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

3) вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;

4) навички: використання інформаційних і комунікаційних технологій; міжособистісної взаємодії; здійснення безпечної та осмисленої діяльності;

5) відповідальність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків;

– **фахові (спеціальні) компетентності (ФК):**

1) здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій;

2) здатність аналізувати міжнародні процеси в правовому контексті;

3) здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у юридичних науках;

4) здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень;

5) здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав;

6) здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їхнє місце в системі міжнародних відносин, основні форми та перспективи співпраці України з ними;

7) здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

Методика викладання курсу “Порівняльне конституційне та міжнародне публічне право” базується на проведенні лекційних та семінарських занять, а також самостійної підготовки студентів у міжсесійний період. Студентам

рекомендується користуватися навчальними посібниками, підручниками, монографіями, іншою науковою літературою, конституціями (основними законами) зарубіжних країн, міжнародно-правовими актами, рішеннями ООН та інших міжнародних організацій тощо.

Відповідно до навчального плану НУБіП України на вивчення нормативної дисципліни “Порівняльне конституційне та міжнародне публічне право” відводиться 120 академічних годин / 4 кредити ECTS: 60 аудиторних, з яких 30 – лекції та 30 – семінарські заняття, 60 академічних годин відводиться на самостійну роботу студентів. Форма контролю – екзамен.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Змістовий модуль 1.

“Порівняльне конституційне право”

Тема лекційного заняття 1.

Загальна характеристика конституційного права.

Сучасні конституційні моделі

Становлення та розвиток конституційного права як галузі права. Поняття, предмет та метод правового регулювання конституційного права в зарубіжних країнах. Місце і роль конституційного права у правових системах, тенденції його розвитку.

Джерела конституційного права: поняття та загальна характеристика окремих видів. Формалізовані і неформалізовані джерела. Специфіка джерел конституційного права в різних правових системах. Конституція – основне джерело галузі конституційного права.

Система конституційного права: поняття та характеристика складових елементів (загальних принципів, норм права, інститутів). Принципи конституційного права. Інститути конституційного права: поняття, види. Норми конституційного права та їх специфіка. Особливості структурної будови норми конституційного права. Класифікація конституційно-правових норм.

Поняття, ознаки та сутність зарубіжних конституцій. Функції конституцій та їх характеристика. Соціальний та юридичний зміст конституцій.

Класифікація конституцій зарубіжних країн: мета та критерії класифікації. Цілі класифікації за соціальним змістом; за формою правління, формою акту, державного устрою і політичного режиму країни; за порядком прийняття і внесення змін; за часом дії.

Об’єкт конституційного регулювання. Дія конституцій. Форма і структура конституцій.

Тема лекційного заняття 2.

Конституційно-правовий статус особи.

Права та свободи людини і громадянина

Історичний розвиток прав і свобод, дуалізм правового статусу особи; способи визначення у правосуб'єктності.

Зміст та способи визначення правового положення людини.

Громадянство (підданство): поняття, характерні риси, порядок набуття. Політична правоздатність. Філіація, натуралізація, усиновлення (удочеріння), оптація. Порядок припинення громадянства: вихід, втрата, позбавлення (денатуралізація, денаціоналізація).

Сутність демократичних прав і свобод. Методи визначення об'єму правосуб'єктності. Положення про формально – юридичну рівність. Правові обмеження прав громадян по політичним мотивам.

Класифікація конституційних прав і свобод.

Судовий та інший юридичний захист прав і свобод. Механізм реалізації та захист прав і свобод.

Поняття і види правових гарантій конституційних прав і свобод в зарубіжних країнах. Конституційні й судові гарантії.

Конституційні обов'язки і конституційна відповідальність громадян.

Тема лекційного заняття 3.

Конституційні форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах.

Виборче право та виборчі системи

Принцип народного суверенітету. Співвідношення безпосередньої і представницької демократії. Основні форми безпосереднього народовладдя.

Поняття, соціальна функція та види виборів. Періодичність виборів.

Виборче право: поняття та основні принципи. Джерела виборчого права. Виборче право в об'єктивному та суб'єктивному значення. Активне та пасивне виборче право. Поняття та види принципів виборчого права. Загальне виборче право. Право вільно брати участь у виборах (та обов'язків вотум). Рівне виборче право. Таємне голосування. Безпосереднє та опосередковане виборче право. Види виборчих цензів.

Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи. Поняття та види виборчих систем. Мажоритарна система відносної більшості. Мажоритарна система абсолютної більшості. Мажоритарна система кваліфікованої більшості. Кумулятивний вотум.

Система пропорційного представництва політичних партій. Види визначення виборчого метра (квоти). Розподіл мандатів у списку. Методи обмеження принципу пропорційності. Об'єднання списків. Зв'язані і вільні списки. Парафінування. Змішані системи. Практика застосування виборчих систем.

Референдуми в зарубіжних країнах: поняття, види, порядок проведення. Формула референдуму. Поняття й соціальна функція. Предмет референдуму. Ініціатива й призначення референдуму. Організація, формула референдуму. Визначення результатів референдуму. Правові наслідки референдуму.

Інші форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах.

Тема лекційного заняття 4.

Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм

Становлення та розвиток парламентаризму в світовій практиці. Теорія парламентаризму. Представницький характер парламенту.

Парламент і парламентаризм. Поняття і соціальні функції парламенту.

Структура та класифікація парламентів зарубіжних країн. Порядок формування палат парламентів. Двопалатні системи, особливості правового статусу палат. Роль верхніх палат. Внутрішня структура палат.

Кількісний та якісний склад парламентів, правовий статус парламентаря. Депутатський мандат. Імперативний мандат. Вільний мандат. Групи тиску. Партійні фракції, їхня роль у законодавчому процесі. Лобізм. Права та обов'язки парламентарів. Парламентський імунітет та індемнітет. Об'єднання парламентарів.

Внутрішня структура палат парламентів (керівні органи, парламентські комісії (комітети), депутатські групи та фракції). Посадові особи, їхній правовий статус. Органи палат. Комітетська система парламентів. Види комітетів (комісій), порядок їх формування. Правовий статус та роль законодавчих комітетів.

Порядок роботи парламенту: сесії та загальні парламентські процедури. Звичайні та надзвичайні сесії. Процедура пленарних засідань палат. Процедура засідань комітетів (комісій). Компетенція парламентів, загальна характеристика. Класифікація парламентів за обсягом компетенції. Парламенти з обмеженою компетенцією (США, Франція). Повноваження парламенту.

Законодавчий процес: поняття, особливості, стадії. Внесення до законопроекту, коло суб'єктів законодавчої ініціативи; обговорення законопроекту; порядок внесення змін, поправок, доповнень до законопроекту; прийняття законопроекту та види голосування; затвердження законопроекту і набуття сили.

Парламентський контроль за діяльністю органів державної влади.

Тема лекційного заняття 5. Конституційно-правовий статус глави держави

Поняття, основні ознаки, різновиди глави держави. Місце глави держави в системі вищих органів державної влади.

Правове становище глави держави при різних формах правління. Загальні та специфічні риси. Конституційні моделі виконавчої влади.

Одноособовий і колегіальний глава держави в зарубіжних країнах.

Монарх. Роль та повноваження монарха в парламентарних дуалістичних і абсолютних монархіях. Монарша прерогатива. Порядок престолонаслідування. Державні регалії. Цивільний лист. Інститут регентства. Найбільш поширені моделі монархії в сучасному світі.

Президент республіки. Правове становище президента та способи заміщення посади (основні системи та умови обрання президента спеціальною колегією, парламентом). Термін повноважень глави держави. Довічні президенти.

Відповідальність президента республіки за конституцією і на практиці. Дострокове звільнення від посади (відставки, імпічмент). Особливості процедури імпічменту в різних країнах.

Компетенція глави держави. Компетенція глави держави в галузі державного управління.

Роль глави держави у формуванні уряду в парламентарних країнах (республіках та монархіях, у дуалістичних монархіях, у президентських республіках).

Надзвичайні повноваження глави держави (Франція, США, Індія).

Фактична роль глави держави і її залежність від різновидів форми державного правління, форми державного ладу та політичного режиму. Допоміжні органи при главі держави.

Тема лекційного заняття 6.

Уряди в зарубіжних країнах: аналіз конституційно-правового статусу

Місце уряду в системі вищих органів влади. Поняття, склад та призначення уряду. Уряд як орган виконавчої влади. Уряд як самостійний орган і кабінет глави держави (монарха, президента).

Порядок формування урядів. Види урядів: однопартійний уряд, коаліційний уряд, службовий уряд, уряд меншості, уряд національної єдності, безпартійний уряд, тимчасовий уряд. Конституційна практика загальних процедур формування уряду в країнах з парламентарними формами правління. Політична та конституційна практика формування уряду в президентських та змішаних республіках. Форми участі парламенту в створенні уряду.

Компетенція урядів, урядова правотворчість, регламентарні акти. Співвідношення регламенту та закону. Делеговане законодавство: суть, види, засоби контролю над ним.

Структура та організація урядів. Глава уряду: правове положення, призначення, роль. Загальні та специфічні риси правового статусу глави уряду в різних країнах.

Міністерства та відомства. Урядові комітети та інші допоміжні органи. Консультативні органи при центральних відомствах. Повноваження уряду в галузі управління. Порядок діяльності уряду. Роль урядових комітетів та інших допоміжних органів. Повноваження уряду в галузі законодавства. Взаємовідносини між урядом і парламентом. Повноваження уряду в зовнішньополітичній сфері. Керівництво збройними силами й дипломатичним апаратом. Надзвичайні повноваження уряду, використання їх у сучасних умовах.

Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів зарубіжних країн. Форми парламентської відповідальності уряду. Конституційні основи державної адміністрації. Форми комплектування державного апарату. Департизація і деполітизація державних службовців, армії й поліції. Права й службові обов'язки державних службовців.

Тема лекційного заняття 7.

Конституційні основи судової влади та місцеве самоврядування

Поняття судової влади, її місце та роль в системі поділу влади.

Конституційні основи організації судової влади.

Системи судових органів. Органи і посадові особи, що сприяють здійсненню судової влади.

Конституційні принципи здійснення судової влади.

Конституційно-правовий статус суддів в зарубіжних країнах.

Поняття та засади місцевого управління й місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Система, структура, склад, форми й порядок роботи органів місцевого управління.

Форми, види, теорії місцевого самоврядування. Концепції місцевого самоврядування. Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу. Моделі місцевого самоврядування. Англосаксонська (англійська), континентальна (французька), іберійська, змішана та радянська моделі місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування.

Компетенція органів місцевого управління та їхні відносини з центральними органами держави. Місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування.

Статус депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Функції, повноваження, акти місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Змістовий модуль 2.

“Міжнародне публічне право”

Тема лекційного заняття 1.

Поняття і джерела міжнародного публічного права

Походження терміну “міжнародне право”. Визначення поняття міжнародне публічне право. Головне призначення міжнародного права. Міжнародне право та міжнародні відносини. Міжнародне право в міжнародній нормативній системі. Функції міжнародного права. Об’єкт і предмет міжнародного права. Поняття “суб’єкт міжнародного права”. Поняття системи міжнародного права. Проблеми становлення загальноновизнаної системи міжнародного права. Закономірності розвитку системи міжнародного права.

Внутрішня організація міжнародного права. Системи міжнародного права і система міжнародних відносин. Питання функціонування сучасних регіональних підсистем системи міжнародного права. Загальна характеристика структури міжнародного права. Головні компоненти структури міжнародного права. Співвідношення структури і системи міжнародного права. Поняття галузі міжнародного права та її структура.

Визначення терміну “джерело” міжнародного права. Формальні і матеріальні джерела. Перелік джерел міжнародного права згідно зі ст.38 Статуту Міжнародного Суду. Міжнародні Конвенції. Міжнародні звичаї. Загальні принципи права. Судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців. Обов’язкові нормативні резолюції міжнародних організацій. Договір та. Звичай і договір як основні джерела міжнародного права ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Декларації, протоколи, пакти, трактати як форми міжнародних договорів. Розподіл джерел у міжнародному праві, критерії такого розподілу. Інші джерела міжнародного права. Загальні принципи міжнародного права, закріплені в універсальних міжнародних договорах. Судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних

націй як допоміжні засоби визначення правових норм.

Тема лекційного заняття 2.

Принципи й норми міжнародного публічного права.

Співвідношення міжнародного та національного права

Поняття принципів міжнародного права. Система принципів сучасного міжнародного права. Принцип, як імперативний регулятор міжнародних відносин. Принцип, як закономірність побудови системи міжнародного права. Принципи міжнародної правотворчості та правозастосування. Принципи-ідеї. Класифікація принципів міжнародного права. Взаємозв'язок і взаємодія принципів. Структура принципу міжнародного права. Кодифікація принципів: Статут ООН, Декларація про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р. Заключний акт Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. Конституція України щодо принципів міжнародного права. Принципи, що стосуються підтримання міжнародного миру і безпеки:

- принцип незастосування сили чи погрози силою. Нормативний зміст. Озброєне та незброєне насильство. Статут ООН про законне застосування сили. Глобальні види порушення даного принципу.
- Принцип непорушності державних кордонів. Визначення принципу за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Співвідношення даного принципу з принципом недоторканості державних кордонів.
- Принцип територіальної цілісності держав. Становлення принципу та його визначення за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Декларація 1994 року країн СНД щодо вказаного принципу.
- Принцип мирного розв'язання міжнародних суперечок. Його визначення та нормативний зміст.
- Принцип невтручання у внутрішні справи держав. Загальна характеристика процесу становлення принципу. Визначення та нормативний зміст даного принципу. Межі поняття “внутрішні справи”. Взаємодія принципу з іншими принципами міжнародного права.

Принципи пов'язані з міжнародним співробітництвом держав:

- Принцип суверенної рівності держав. Поняття та нормативний зміст принципу відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. Розвиток нормативного змісту даного принципу в декларації принципів Заключного акту НБСЄ 1975р.
- Принцип загальної поваги прав людини . визначення понять “права” і “свободи” людини. Статут ООН про права людини. Головні міжнародно-правові акти з питань прав людини. Міжнародні стандарти з прав і свобод людини та проблема їхньої національної імплементації.
- Принцип самовизначення народів і націй. Визначення та нормативний зміст принципу. Його роль у розв'язанні проблем колоніалізму та залежності народів. Співвідношення даного принципу з іншими, зокрема з принципами рівноправності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи держави.

- Принцип співробітництва. Визначення та нормативний зміст принципу. Принцип співробітництва та проблема дискримінації.
- Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Визначення і нормативний зміст. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 1969 року щодо даного принципу. Неможливість посилання на відсутність відповідної норми у національному законодавстві. Підсумковий документ Віденської зустрічі 1989 року про цей принцип. Принцип *pacta sunt servanda*.

Поняття і характерні риси норм міжнародного права. Класифікація і ієрархія норм у міжнародному праві. Види міжнародно-правових норм; норми, принципи і норми звичаї; універсальні і локальні норми; юридичні і фактичні; диспозитивні та імперативні.

Концепція «м'якого права» (*soft law*) Ієрархія норм міжнародного права. Концепція узгодження позицій суб'єктів міжнародного права у процесі нормотворення. Ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Неприпустимість відхилення від імперативної норми і її зв'язок з принципом *pacta sunt servanda* (договори мають бути виконані). Характерні риси норми *jus cogens*: приймається і визнається державами, має загальне визнання, володіє імперативною силою сувора обмеженість зміни і некодифікованість.

Тема лекційного заняття 3.

Суб'єкти міжнародного публічного права

Поняття суб'єкта міжнародного права. Визначення суб'єкта міжнародного права. Міжнародна правосуб'єктивність, її співвідношення з поняттями «правоздатність та дієздатність».

Держава як головний суб'єкт міжнародного права. Універсальна правосуб'єктивність держави, її природа та складові. Унітарна, федеративна та конфедеративна держави – питання їхньої правосуб'єктності.

Аналіз ст.5 Конституції України. Види суб'єктів міжнародного права. Нація і народ як суб'єкти міжнародного права. Квазі-державні утворення: вільні міста, Ватикан, Мальтійський орден.

Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права (головні ознаки та специфіка правосуб'єктності).

Питання щодо міжнародної правосуб'єктності транснаціональних корпорацій та фізичних осіб. Україна як суб'єкт міжнародного права

Аналіз Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Ст. 5 Конституції України (1996р.), Законів України «Про правонаступництво України» 1991р. «Про міжнародні договори України» 1993р.

Правонаступництво суб'єктів міжнародного публічного права. Теорії правонаступництва. Права і обов'язки держав у сфері правонаступництва. Види й підстави правонаступництва. Міжнародно-правове регулювання правонаступництва. Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів, державної власності, державних архівів і державних боргів. Правонаступництво України у зв'язку з припиненням існування СРСР.

Тема лекційного заняття 4.

Право міжнародних договорів

Поняття права міжнародних договорів. Роль договору в сучасних міжнародних відносинах. Кодифікація і прогресивний розвиток права міжнародних договорів. Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами 1969 р. Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами і міжнародними організаціями або міжнародними організаціями 1986 р. Міжнародний договір і внутрішньодержавне законодавство. Закон України «Про міжнародні договори України».

Сторони в міжнародному договорі. Право на участь в міжнародних договорах. Органи, які представляють державу при укладанні міжнародного договору. Участь у міжнародному договорі і міжнародно-правове визнання. Вплив розриву дипломатичних відносин на міжнародний договір. Міжнародна угода і держави, які не беруть у ній участь. Чинність і нечинність договору.

Предмет договору, Правомірність договору. Протиправні міжнародні договори. Підстави для нечинності договорів. Застереження. Класифікація договорів. Міжнародні договори за участю міжнародних організацій. Форма міжнародного договору та її значення. Структура договору. Альтернат, Мова договору.

Укладення договору. Договірна ініціатива. Підготовка проекту договору. Повноваження, Переговори. Схвалення прийняття тексту договору. Парафування. Підписання. Порядок набрання чинності договором.

Ратифікація, прийняття, схвалення, приєднання. Депозитарій та його функції. Застереження і заяви до договору. Реєстрація договору. Опублікування і промульгація. Проблема обліку міжнародних договорів. Дія і застосування договорів за участю міжнародних організацій у часі та просторі. Кодифікаційна робота Комісії міжнародного права.

Чинність, дійсність та тлумачення міжнародних договорів. Надання договорам чинності. Строкові договори, без зазначення строку та безстроковий договори. Сфера та час дії договору. Тлумачення міжнародного договору: визначення, головні принципи та засоби тлумачення.

Дійсність договору, випадки його недійсності. Припинення дії договору. Юридичні підстави для припинення дії договору. Виконання зобов'язань. Закінчення терміну. Взаємна згода на припинення договору. Анулювання. Порушення умов договору іншою стороною. Нemoжливiсть виконання умов договору. Припинення за взаємною згодою. Перегляд. Призупинення дії договору. Поява нової норми міжнародного права імперативного характеру та її вплив на чинність договору. Поняття мирних договорів у світлі ст.53 Віденської конвенції 1969 р.

Правові наслідки призупинення, перегляду, припинення дії міжнародного договору. Вплив збройних конфліктів і революцій на чинність міжнародних договорів. Поновлення дії договору. Договірне управління МЗС України: структура, функції і характер роботи.

Тема лекційного заняття 5.

Право зовнішніх зносин. Консульське право

Поняття і значення зовнішніх зносин. Періодизація розвитку дипломатії.

Форми та методи зовнішніх зносин. Встановлення дипломатичних (консульських) відносин. Розвиток дипломатії в Україні. Внутрішньодержавна організація дипломатичної (консульської) діяльності. Дипломатичний протокол, етикет і церемоніал.

Поняття, предмет і об'єкт, суб'єкти, джерела та функції права зовнішніх зносин та консульського права. Основні інститути права зовнішніх зносин та консульського права. Концепції походження та історія розвитку права зовнішніх зносин та консульського права. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року. Закон України "Про дипломатичну службу". Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року. Консульський Статут України. Двосторонні консульські конвенції.

Поняття і класифікація дипломатичних представництв та консульських установ. Статус, структура і функції дипломатичних представництв (консульств).

Держава перебування. Акредитуюча держава. Дипломатичний корпус. Дуаєн. Дипломатичні (консульські) архіви та дипломатична пошта. Привілеї та імунітети. Торговельні представництва. Військові місії. Дипломатія в галузі, культури, освіти й науки. Ad hoc дипломатія. Нетрадиційні види дипломатії (релігійна, спортивна, народна тощо).

Дипломатична й консульська служба. Принципи дипломатичної (консульської) служби України. Порядок проходження дипломатичної (консульської) служби України. Дипломатичні (консульські) ранги і класи. Дипломатичні (консульські) посади. Інститут дипломатичної (консульської) служби в зарубіжній практиці.

Поняття дипломатичної (консульської) місії. Початок та завершення дипломатичної (консульської) місії. Глава дипломатичного представництва (консульства). Призначення глави дипломатичного представництва (консульства).

Агреман. Вірча та відклична грамоти. Акредитування. Екзекватура. Консульський патент. Дипломатична аудієнція. Персона non grata. Вербальна та особиста ноти. Процедура нотифікації.

Персонал дипломатичних представництв (консульств) та його статус. Призначення членів дипломатичного представництва (консульства). Адміністративно-технічний персонал. Обслуговуючий персонал. Особисті дипломатичні привілеї та імунітети. Фіскальний імунітет. Протокольні привілеї. Митні привілеї.

Функції консула. Нештатні (почесні) консули. Організація діяльності Департаменту консульської служби МЗС України. Порядок функціонування консульств України за кордоном. Діяльність консульств із питань громадянства, візових та паспортних питань. Реєстрація актів цивільного стану в консульських установах. Діяльність консульств із питань засвідчення офіційних документів. Консульська легалізація. Апостиль. Вчинення нотаріальних дій консульськими установами. Функції консула щодо юридичних осіб. Захист прав людини консульськими установами. Діяльність консульств у період збройних конфліктів. Порядок прийому громадян у дипломатичних (консульських) установах та МЗС України. Консульські збори та порядок їхнього стягнення.

Тема лекційного заняття 6.

Право міжнародних організацій

Поняття і розвиток права міжнародних організацій. Зародження і становлення інституту міжнародних організацій в міжнародних відносинах. Правова природа адміністративних союзів XIX ст.

Ліга Націй. Сучасна система міжнародних організацій, їх типи і види. Класифікація міжнародних організацій. Право міжнародних організацій як галузь сучасного міжнародного права. Суб'єкти і об'єкти права міжнародних організацій. Джерела права міжнародних організацій.

Юридична природа міжнародних організацій. Міжнародні організації і державний суверенітет. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій. Правова основа створення і функціонування міжнародних організацій. Проблема кодифікації права міжнародних організацій.

Поняття міжнародної організації. Класифікація міжнародних організацій: за характером членства, колом учасників, характеристиками компетенції та повноважень, порядком вступу. Процес утворення міжнародної організації: прийняття засновницького документа, створення матеріальної структури, скликання головних органів. Договірна правосуб'єктність міжнародної організації. Припинення існування. Компетенція міжнародних організацій, їхніх органів. Компетенція та функції міжнародних організацій. Органи міжнародної організації. Види таких органів, принципи їхнього формування. Визначення рішення міжнародної організації (її органу). Прийняття рішення, види більшості. Поняття консенсусу.

Організація Об'єднаних Націй. Історія створення і правова природа ООН. Статут ООН. Членство в ООН. Система органів ООН. Генеральна Асамблея. Рада Безпеки. Економічна і Соціальна. Міжнародний Суд. Секретаріат ООН. Питання перегляду Статуту ООН. Створення Ради з прав людини в ООН.

Спеціалізовані та інші установи системи ООН. Загальна характеристика спеціалізованих установ ООН. Цілі, склад, структура, основні принципи і напрями діяльності: Міжнародної організації праці (МОП), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольчої і сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй (ФАО), Організації Об'єднаних Націй в питаннях освіти науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), Організації Об'єднаних Націй по промисловому розвитку (ЮНІДО) та інших установ ООН, які забезпечують співробітництво економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру.

Цілі, склад, структура, основні принципи та напрями діяльності спеціалізованих установ ООН, які забезпечують міжнародне співробітництво в галузі транспорту, зв'язку, охорони природи: Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО), міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ), Всесвітній поштовий союз (ВПС), Всесвітня метеорологічна організація (ВМО) тощо. Цілі, склад, структура, основні принципи та напрями діяльності спеціалізованих установ ООН, покликаних забезпечити міжнародне співробітництво в сфері фінансів і кредиту: Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародний фонд

сільськогосподарського розвитку (МФСР). Організаційно-правові особливості діяльності МАГАТЕ.

Автономні організації ООН (ЮНКТАД, ГАТТ/СОН та ін.) – правові особливості і головні напрями їх діяльності. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблеми сучасності. Міжнародні конференції, їх статус, правила процедури. Механізм прийняття рішень. Природа прийнятих ними актів.

Регіональні та субрегіональні організації і правова природа їх створення і функціонування: ОБСЄ, Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Західноєвропейський Союз (ЗЄС), Рада Європи, Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ), Ліга арабських держав (ЛАД), Організація африканської єдності (ОАЄ), Організація ісламської конференції (ОІК), Організація американських держав (ОАД) тощо.

Тема лекційного заняття 7.

Міжнародно-правові спори та їхнє вирішення.

Міжнародне гуманітарне право. Продовольча безпека

Поняття мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Міжнародний спір, ситуація, конфлікт, колізії, зіткнення. Становлення та розвиток принципу мирного вирішення міжнародних спорів. Види мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Переговори, добрі послуги, консультації, посередництво, міжнародна погоджувальна і слідча процедури, міжнародна судова процедура. Арбітраж, третейський розгляд.

Процедури мирного вирішення спорів. І Гаазька конвенція про мирне вирішення міжнародних спорів від 5(18).10.1907, Загальний акт про мирне вирішення міжнародних спорів від 28.09.1928 з поправками, внесеними Генеральною Асамблеєю ООН 28.04.1949, Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів, прийнята в рамках ООН 15.11.1982, Декларація ООН про запобігання й усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру й безпеці від 05.12.1988. Довідник ООН із мирного розв'язування спорів між державами Спеціального комітету 1991 року.

Розв'язання спорів у міжнародних організаціях. Роль ООН у сфері мирного вирішення спорів. ОБСЄ й мирне вирішення спорів. Інші міжнародні організації у сфері мирного вирішення спорів. Міжнародний Суд ООН. Комісія із міжнародного права ООН у розвитку мирних засобів розв'язання міжнародних спорів. Розв'язання міжнародних спорів спеціалізованими установами ООН. Міжнародний арбітраж (третейський суд). Міжнародні регіональні організації з розв'язання міжнародних спорів. Міжнародний Комітет Червоного Хреста.

Посередницькі ініціативи України у врегулюванні конфліктів. Інституції, що забезпечують мирне вирішення спорів.

Загрози сучасній системі міжнародної безпеки. Міжнародні організації, які забезпечують мир і безпеку. Заходи довіри. Концепція гуманітарної інтервенції.

Поняття міжнародного гуманітарного права та його характерні риси. Суб'єкти, об'єкти та джерела міжнародного гуманітарного права. Право Женеви та право Гааги.

Учасники збройних конфліктів та їхня класифікація. Комбатанти та не комбатанти. Умови розповсюдження статусу комбатантів на партизанів,

добровольців, учасників визвольних рухів тощо. Умови поводження з найманцями, шпигунами, вивідачами.

Початок війни та його правові наслідки. Стан війни для дипломатичних та консульських відносин, договірних зв'язків. Правові форми закінчення війни. Правові наслідки припинення стану війни.

Закони і звичаї війни. Правомірні засоби й методи суходільної, морської й повітряної воєн. Режими поранених і хворих.

Міжнародно-правова відповідальність держави за розв'язання та ведення агресивної війни.

Світова та національна продовольча безпека. Рівні продовольчої безпеки: світовий, регіональний, національний, місцевий та локальний (домашніх господарств). Індекс продовольчої безпеки. Перспективи та виклики сучасної системи глобальної продовольчої безпеки. Продовольчі баланси. Проблеми голоду та перевиробництва аграрної продукції. Діяльність ТНК. Безпечність та якість харчових продуктів. Міжнародна стандартизація безпечності та якості харчових продуктів. Кодекс Аліментаріус. Міжнародні стандарти з фітосанітарних заходів і їхнє застосування в міжнародній торгівлі. Міжнародна конвенція з карантину та захисту рослин (IPPC). Системи управління безпекою харчових продуктів (ХАССП).

Міжнародні економічні спори. Територіальні спори. Міжнародні морські спори. Міжнародні екологічні спори. Міжнародні спори в період збройних конфліктів. Міжнародні спори у сфері захисту прав людини. Проблеми кваліфікації та шляхи розв'язання міжнародного конфлікту в Криму та на Донбасі.

Тема лекційного заняття 8.

Міжнародне право навколишнього середовища

Поняття «охорона навколишнього середовища». Проблема охорони навколишнього середовища в сучасних міжнародних відносинах. Джерела міжнародно—правової охорони навколишнього середовища. Поняття і особливості міжнародного права навколишнього середовища як галузі сучасного загального міжнародного права. Головні принципи міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Всесвітня про заборону воєнного чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р. Інституційний механізм міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Міжнародні конференції як традиційна форма співробітництва держав в галузі охорони навколишнього середовища. Стокгольмська конференція ООН з проблема охорони навколишнього середовища 1972 р.. Декларація, план заходів і організаційно-фінансові рішення Стокгольмської конференції. Міжнародні форуми з питань охорони навколишнього середовища після Стокгольмської конференції 1972 р. Програма ООН з охорони навколишнього середовища.

Діяльність ІМКО, ФАО, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій в галузі охорони навколишнього середовища. Неурядові міжнародні організації в галузі охорони навколишнього середовища.

Міжнародно-правова охорона Світового океану. Лондонська конвенція по запобіганню забруднення моря нафтою 1954 р. і поправки до неї 1962, 1969, 1971 рр.

Конвенція по запобіганню забруднення моря скидання відходів та інших матеріалів 1972 р.

Конвенція 1969 р. про втручання у відкритому морі у випадках аварій, які спричиняють забруднення моря нафтою, і цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну забрудненням нафтою. Конвенція про рибальство і охорону живих ресурсів відкритого моря 1958 р. Міжнародна конвенція про регулювання китобійного промислу 1946 р. та ін.

Міжнародно-правова охорона земельних та інших ресурсів суходолу. Міжнародне співробітництво в боротьбі з запустеленням. Міжнародно-правова охорона рослинного і тваринного світу. Конвенція про водно-болотні угіддя 1971 р. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, які знаходяться під загрозою зникнення 1973 р.

Міжнародно-правова охорона суходільних вод, рік, озер, каналів, підземних вод, льодовиків. Міжнародно-правова охорона навколишнього середовища Арктика та Антарктики. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики 1980 р. Міжнародно-правова охорона атмосфери Землі і космічного простору. Міжнародно-правові основи, структури і засоби охорони атмосфери Землі і космічного простору. Конвенція про озоновий шар 1985 р.

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Кіотський протокол 1992 р.

Паризька угода 2015 р.: перспективи та проблеми реалізації.

Кліматичний пакт Глазго COP 26, листопад 2021 р.

Природоохоронне законодавство України та перспективи його вдосконалення.

Система природоохоронного законодавства України. Природоохоронний інституційний механізм України.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. “Порівняльне конституційне право”												
Тема 1. Загальна характеристика конституційного права. Сучасні конституційні моделі.	7	2	2			3						
Тема 2. Конституційно-правовий статус особи. Права та свободи людини і громадянина	7	2	2			3						
Тема 3. Конституційні форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах. Виборче право та виборчі	7	2	2			3						

системи.												
Тема 4. Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм	7	2	2			3						
Тема 5. Конституційно-правовий статус глави держави	7	2	2			3						
Тема 6. Уряди в зарубіжних країнах: аналіз конституційно-правового статусу	7	2	2			3						
Тема 7. Конституційні основи судової влади та місцеve самоврядування.	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	50	15	15			20						
Змістовий модуль 2. “Міжнародне публічне право”												
Тема 1. Поняття, джерела та історія міжнародного публічного права	8	2	2			4						
Тема 2. Принципи й норми міжнародного публічного права. Співвідношення міжнародного та національного права	7	2	2			3						
Тема 3. Суб’єкти міжнародного публічного права	6	2	2			2						
Тема 4. Право міжнародних договорів	8	2	2			4						
Тема 5. Право зовнішніх зносин. Консульське право	7	2	2			3						
Тема 6. Право міжнародних організацій	6	2	2			2						
Тема 7. Міжнародно-правові спори та їхнє вирішення. Міжнародне гуманітарне право. Продовольча безпека	7	2	2			3						
Тема 8. Міжнародне право захисту прав людини	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 2	55	15	15			25						
Усього годин	105	30	30			45						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна характеристика конституційного права. Сучасні конституційні моделі.	2
2	Тема 2. Конституційно-правовий статус особи. Права та свободи людини і громадянина	2
3	Тема 3. Конституційні форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах. Виборче право та виборчі системи.	2
4	Тема 4. Інститут законодавчої влади. Парламенти та парламентаризм	2
5	Тема 5. Конституційно-правовий статус глави держави	2
6	Тема 6. Уряди в зарубіжних країнах: аналіз конституційно-правового статусу	2
7	Тема 7. Конституційні основи судової влади та місцеве самоврядування.	2
8	Тема 8. Поняття, джерела та історія міжнародного публічного права	2
9	Тема 9. Принципи й норми міжнародного публічного права. Співвідношення міжнародного та національного права	2
10	Тема 10. Суб'єкти міжнародного публічного права	2
11	Тема 11. Право міжнародних договорів	2
12	Тема 12. Право зовнішніх зносин. Консульське право	2
13	Тема 13. Право міжнародних організацій	2
14	Тема 14. Міжнародно-правові спори та їхнє вирішення. Міжнародне гуманітарне право. Продовольча безпека	2
15	Тема 15. Міжнародне право захисту прав людини	2

5. Контрольні питання, комплекти тестових завдань для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Поняття, предмет і метод правового регулювання конституційного права.
2. Джерела конституційного права.
3. Поняття, ознаки та сутність зарубіжних конституцій. Функції конституцій та їх характеристика.
4. Сучасні моделі та класифікація конституцій.

5. Форма і структура конституцій.
6. Порядок прийняття та внесення змін (поправок) до конституцій.
7. Об'єкт конституційного регулювання. Дія конституцій.
8. Способи прийняття та розробки конституцій в зарубіжних країнах.
9. Установчі збори (Конституції Італії, Індії). Октройовані конституції.
10. Поняття, юридична природа, об'єкти й види конституційного контролю. Конституційно-правова відповідальність.
11. Генеза українського конституціоналізму та його витоки.
12. Історичний розвиток прав і свобод, дуалізм правового статусу особи; способи визначення у правосуб'єктності.
13. Зміст та способи визначення правового положення людини.
14. Громадянство (підданство): поняття, характерні риси, порядок набуття. Політична правоздатність. Філіація, натуралізація, усиновлення (удочеріння), оптація. Порядок припинення громадянства: вихід, втрата, позбавлення (денатуралізація, денаціоналізація).
15. Сутність демократичних прав і свобод. Методи визначення об'єму правосуб'єктності. Положення про формально – юридичну рівність. Правові обмеження прав громадян за політичними мотивами.
16. Класифікація конституційних прав і свобод.
17. Судовий та інший юридичний захист прав і свобод. Механізм реалізації та захист прав і свобод.
18. Поняття і види правових гарантій конституційних прав і свобод в зарубіжних країнах. Конституційні й судові гарантії.
19. Конституційні обов'язки і конституційна відповідальність громадян.
20. Принцип народного суверенітету. Співвідношення безпосередньої і представницької демократії. Основні форми безпосереднього народовладдя.
21. Поняття, соціальна функція та види виборів. Періодичність виборів.
22. Виборче право: поняття та основні принципи. Виборчі кваліфікації (цензи).
23. Виборчий процес, його основні стадії.
24. Сучасні виборчі системи.
25. Референдуми в зарубіжних країнах: поняття, види, порядок проведення. Формула референдуму.
26. Інші форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах.
27. Становлення та розвиток парламентаризму в світовій практиці. Теорія парламентаризму.
28. Парламент і парламентаризм. Поняття і соціальні функції парламенту.
29. Структура та класифікація парламентів зарубіжних країн. Порядок формування палат парламентів
30. Кількісний та якісний склад парламентів, правовий статус парламентарія. Депутатський мандат. Імунітет. Індемнітет. Імперативний мандат. Вільний мандат.
31. Внутрішня структура палат парламентів (керівні органи, парламентські комісії (комітети), депутатські групи та фракції).
32. Порядок роботи парламенту: сесії та загальні парламентські процедури.
33. Законодавчий процес: поняття, особливості, стадії. Внесення до законопроекту, коло суб'єктів законодавчої ініціативи; обговорення законопроекту; порядок внесення змін, поправок, доповнень до законопроекту; прийняття законопроекту та види голосування; затвердження законопроекту і набуття сили.
34. Парламентський контроль за діяльністю органів державної влади.
35. Місце уряду в системі вищих органів влади. Поняття, склад та призначення уряду.

36. Порядок формування урядів. Види урядів: однопартійний уряд, коаліційний уряд, службовий уряд, уряд меншості, уряд національної єдності, безпартійний уряд, тимчасовий уряд.
37. Компетенція урядів, урядова правотворчість, регламентарні акти. Співвідношення регламенту та закону. Делеговане законодавство: суть, види, засоби контролю над ним.
38. Структура та організація урядів. Глава уряду: правове положення, призначення, роль. Міністерства та відомства. Урядові комітети та інші допоміжні органи. Консультативні органи при центральних відомствах.
39. Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів.
40. Поняття, предмет, об'єкт і суб'єкти міжнародного публічного права.
41. Виникнення, сутність та функції міжнародного права.
42. Характеристика та сучасний стан міжнародного права.
43. Поняття джерела міжнародного права. Види джерел міжнародного права. Міжнародний договір – універсальне джерело міжнародного права. Основні вимоги до міжнародних договорів як джерела міжнародного права.
44. Пріоритетність джерел договірного характеру.
45. Міжнародний звичай. Класифікація міжнародних звичаїв Міжнародний звичай і міжнародна звичка. Особливості реалізації міжнародних звичаїв.
46. Відмінності універсальних джерел міжнародного права (міжнародний звичай і міжнародний договір). Умови наявності міжнародного звичаю. Умови застосування звичаю між державами сторонами міжнародного договору. *Opinio juris sive necessitatis*.
47. Юридична сила міжнародних договорів і міжнародних звичаїв (порівняльна характеристика).
48. Загальні принципи права в системі джерел міжнародного права: питання визнання в теорії і практиці.
49. Рішення міжнародних судів і рішень національних судів та арбітражних трибуналів.
50. Вплив національного законодавства і рішень національних судових установ на формування міжнародно-правових норм.
51. Доктрина міжнародного права.
52. Кодифікація міжнародного права.
53. Поняття, визначення і характеристика норм міжнародного права. Класифікація і ієрархія норм у міжнародному праві.
54. Види міжнародно-правових норм: норми, принципи і норми звичаї; універсальні і локальні норми; юридичні і фактичні; диспозитивні та імперативні. Питання про субординацію норм міжнародного права.
55. Концепція узгодження позицій суб'єктів міжнародного права у процесі нормотворення. Зіставлення категорій “воля держави” і “позиція держави”. Визнання звичаєвого правила нормою права *opinio juris*. Ст. 38 Статуту Міжнародного суду та його практика.
56. Поняття імперативних норм *jus cogens* та особливості їх творення. Ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. Неприпустимість відхилення від імперативної норми і її зв'язок з принципом *pacta sunt servanda* (договори мають бути виконані). Характерні риси норми *jus cogens*: приймається і визнається державами, має загальне визнання, володіє імперативною силою сувора обмеженість зміни і некодифікованість.
57. Акти міжнародних організацій. Акти – рекомендації, акти правозастосовного характеру. Акти схвалення міжнародних договорів, що виходять за межі внутрішньої діяльності міжнародних організацій. Явне мовчазне прийняття державами актів міжнародних організацій.
58. Визначення терміну “джерело” міжнародного права. Формальні і матеріальні джерела.
59. Перелік джерел міжнародного права згідно зі ст.38 Статуту Міжнародного Суду. Міжнародні Конвенції. Міжнародні звичаї. Загальні принципи права. Судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців. Обов'язкові нормативні резолюції

- міжнародних організацій (при відповіді на це питання коротко понятійно охарактеризувати зазначені джерела).
60. Звичай і договір як основні джерела міжнародного права ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.
 61. Декларації, протоколи, пакти, трактати як форми міжнародних договорів.
 62. Розподіл джерел у міжнародному праві, критерії такого розподілу. Інші джерела міжнародного права.
 63. Загальні принципи міжнародного права, закріплені в універсальних міжнародних договорах.
 64. Судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права різних націй як допоміжні засоби визначення правових норм.
 65. Поняття принципів міжнародного права. Система принципів сучасного міжнародного права.
 66. Принцип, як імперативний регулятор міжнародних відносин. Принцип, як закономірність побудови системи міжнародного права.
 67. Принцип, як засіб міжнародної правотворчості та правозастосування. Принципи-ідеї.
 68. Класифікація принципів міжнародного права. Взаємозв'язок і взаємодія принципів. Структура принципу міжнародного права.
 69. Кодифікація принципів: Статут ООН, Декларація про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р. Заключний акт Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі 1975 р.
 70. Принципи, що стосуються підтримання міжнародного миру і безпеки: принцип незастосування сили чи погрози силою. Нормативний зміст. Озброєне та незброєне насильство. Статут ООН про законне застосування сили. Головні види порушення даного принципу.
 71. Принцип непорушності державних кордонів. Визначення принципу за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Співвідношення даного принципу з принципом недоторканості державних кордонів.
 72. Принцип територіальної цілісності держав. Становлення принципу та його визначення за Заключним актом НБСЄ. Нормативний зміст принципу. Декларація 1994 року країн СНД щодо вказаного принципу.
 73. Принцип мирного розв'язання міжнародних суперечок. Його визначення та нормативний зміст.
 74. Принцип невтручання у внутрішні справи держав. Загальна характеристика процесу становлення принципу. Визначення та нормативний зміст даного принципу. Межі поняття “внутрішні справи”. Взаємодія принципу з іншими принципами міжнародного права.
 75. Принцип суверенної рівності держав. Поняття та нормативний зміст принципу відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. Розвиток нормативного змісту даного принципу в декларації принципів Заключного акту НБСЄ 1975р.
 76. Принцип загальної поваги прав людини, визначення понять “права” і “свободи” людини. Статут ООН про права людини. Головні міжнародно-правові акти з питань прав людини. Міжнародні стандарти з прав і свобод людини та проблема їхньої національної імплементації.
 77. Принцип самовизначення народів і націй. Визначення та нормативний зміст принципу. Його роль у розв'язанні проблем колоніалізму та залежності народів. Співвідношення даного принципу з іншими, зокрема з принципами рівноправності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи держави.
 78. Принцип співробітництва. Визначення та нормативний зміст принципу. Принцип співробітництва та проблема дискримінації.
 79. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань (*pacta sunt servanda*). Визначення і нормативний зміст. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів 1969 року щодо даного принципу. Підсумковий документ Віденської зустрічі 1989 року про цей принцип. Принцип
 80. Поняття міжнародної правосуб'єктності. Виникнення суб'єкта міжнародного права. Розвиток інституту міжнародної правосуб'єктності.

81. Норми, які визначають правовий статус учасника міжнародних правовідносин. Функції міжнародної правосуб'єктності.
82. Види міжнародної правосуб'єктності і класифікація суб'єктів міжнародного права.
83. Держава – основний суб'єкт міжнародного права. Універсальна правосуб'єктність держави, її природа та складові. Основні права і обов'язки держави в системі міжнародно-правового регулювання.
84. Нація і народ як суб'єкти міжнародного права. Квазі-державні утворення: вільні міста, Ватикан, Мальтійський орден.
85. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права, головні ознаки та специфіка правосуб'єктності.
86. Питання щодо міжнародної правосуб'єктності транснаціональних корпорацій та фізичних осіб.
87. Україна як суб'єкт міжнародного права. Аналіз Декларації про державний суверенітет України 1990 р. Ст. 5 Конституції України (1996р.), Законів України “Про правонаступництво України 1991р. “Про міжнародні договори України” 2004 р.
88. Юридична природа і види міжнародно-правового визнання. Визнання держав у сучасному міжнародному праві. Теорії визнання держав у сучасному міжнародному праві. Форми і засоби визнання. Типи визнання Юридичне значення визнання.
89. Визнання уряду: критерії, форми, засоби. Доктрини щодо визнання урядів. Питання щодо визнання урядів у вигнанні.
90. Визнання органів опору і національно-визвольного руху. Визнання держав і членство в міжнародній організації.
91. Поняття і юридична природа міжнародно-правової відповідальності. Передумови міжнародно-правової відповідальності, її принципи і цілі. Місце інституту відповідальності в системі сучасного міжнародного права.
92. Кодифікація норм відповідальності в Комісії міжнародного права ООН. Міжнародно-правова відповідальність, як вид юридичної відповідальності. Міжнародно-правові погляди та типи відповідальності в міжнародному праві. Зміст міжнародно-правової відповідальності.
93. Суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Держава – головний суб'єкт міжнародно-правової відповідальності. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародної організації. Особливий характер міжнародно-правової відповідальності інших суб'єктів.
94. Підстави міжнародно-правової відповідальності. Юридичні підстави міжнародно-правової відповідальності. Фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності.
95. Загальні принципи міжнародно-правової відповідальності. Цілі і функції міжнародно-правової відповідальності. Об'єкт міжнародно-правової відповідальності.
96. Матеріальна і нематеріальна відповідальність. Форма міжнародно-правової відповідальності.
97. Ресторація, сатисфакція, реституція, репарація. Залежність обсягу і виду відповідальності від характеру і наслідків правопорушення.
98. Обставини, що включають міжнародно-правову відповідальність.
99. Міжнародна кримінальна відповідальність. Нюрнберзький і Токійський міжнародні воєнні трибунали.
100. Поняття міжнародно-правових санкцій. Загальне і особливе примусових заходів і міжнародно-правових санкцій. Співвідношення міжнародно-правової відповідальності і міжнародно-правових санкцій.
101. Сучасна система міжнародно-правових санкцій. Міжнародно-правові концепції міжнародних санкцій. Санкції, які здійснюються державами в порядку самопомоги. Реторсії, репресалії, ембарго, бойкот, невизнання, розрив дипломатичних і консульських відносин. Самооборона (необхідна оборона, самооборона від агресії).
102. Санкції, які здійснюються державами за допомогою міжнародних організацій. Призупинення прав і привілеїв, що випливають з членства в міжнародній організації. Форми і засоби виключення правопорушника за міжнародного спілкування.

103. Колективні збройні заходи. Механізм застосування міжнародно-правових санкцій. Умови правомірного застосування санкцій. Початок застосування санкцій. Відповідність санкцій з повноваженнями на їх застосування. Об'єкт застосування санкцій. Пропорційність міжнародно-правових санкцій. Критерії часу і цілі у застосуванні міжнародно-правових санкцій.
104. Місце санкцій в механізмі міжнародно-правового регулювання. Питання природи санкційних (секундарних) міжнародно-правових відносин. Ефективність застосування санкцій в міжнародному праві.
105. Територія та її види. Визначення території. Державна територія, особливості її статусу. Територія з міжнародним режимом – відкрите море, повітряний простір над ним, глибоководне дно за межами континентального шельфу. Територія із змішаним режимом (континентальний шельф, економічна морська зона). Територія під особливим правовим режимом. Нейтралізовані та демілітаризовані території. Без'ядерні зони : політичні і правові аспекти.
106. Склад і юридична природа державної території. Сухопутна і водна території, повітряний простір. Надра. Суверенітет та юрисдикція держави на своїй території. Природне середовище. Право концесій. Кордони державної території.
107. Види сухопутних та водних кордонів.” Історичні” кордони. Правовий статус та режим кордонів. Зміна кордонів та територіальні суперечки. Підстави для зміни кордонів. Типові випадки суперечок про кордони. Неузгодженість кордонів і територіальні суперечки.
108. Засади розв'язання територіальних суперечок, можливі докази належності території. Принцип естопеля.
109. Міжнародні річки. Визначення та види міжнародних річок. Головні положення про судноплавство на міжнародних річках. Несудноплавне використання міжнародних річок.
110. Головні принципи правового режиму міжнародних рік. Багатонаціональні і прикордонні ріки. Віденський 1815 р. і Паризький 1856 р. конгреси про свободу судноплавства по міжнародних ріках Європи. Міжнародно-правовий режим Арктики та Антарктики.
111. Правові питання території України. Державні кордони України. Законодавство України про територіальне верховенство і режим державних кордонів. Закон України “Про державний кордон України” від 4 листопада 1991 року.
112. Міжнародні угоди України і принцип цілісності державної території і непорушності державних кордонів. Декларація про дотримання суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості кордонів держав учасниць СНД 1994 р. Договір про співпрацю в охороні кордонів держав учасниць СНД з державами які не входять в СНД 1995 р.
113. Морські, суходільні, повітряні та річкові кордони України. Правові проблеми перебування іноземних військ на території України. Правові питання регулювання транзиту через територію України. Територіальні проблеми України.

6. Методи навчання

1. Особистісно орієнтовані методи навчання. Творчо-дослідницькі завдання.
2. Проблемне навчання.
3. Комп'ютерне навчання.

7. Форми контролю

Усне опитування, практичні завдання з вирішення кейсів, завдання для проміжного і підсумкового контролю.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається відповідно за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. №1371).

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90–100	Відмінно	зараховано
74-89	Добре	
60–73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення *рейтингу* студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

9. Методичне забезпечення

1. Робоча програма.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Електронний навчальний курс «Порівняльне конституційне право» [<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2642>].
4. Електронний навчальний курс «Міжнародне публічне право» [<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2643>].

10. Рекомендована література

Основна:

1. Бровченко Н.В. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Правознавство» / Н.В. Бровченко. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 120 с.
2. Буткевич О. В. Історія міжнародного права : підручник / О. В. Буткевич. – К. : Видавництво Ліра-К, 2013. – 416 с.
3. Верлос Н.В. Конституційне право зарубіжних країн: курс лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньої програми «Правознавство» / Н.В. Верлос. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. – 145 с.
4. Верлос Н.В. Конституційне право зарубіжних країн: практикум для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Правознавство» / Н.В. Верлос. – Запоріжжя: ЗНУ, 2016. – 120 с.
5. Верлос Н.В. Конституційне право зарубіжних країн: робоча програма / Н.В.Верлос. – Запоріжжя: ЗНУ, 2016. – 29 с.

6. Державне право зарубіжних країн (у схемах): Навч. Посіб. / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2015. – 528 с.
7. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підручник для ВУЗів / Київ. Ун. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин. – К. : Видавничий дім «Промені», 2010. – 722 с.
8. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста / [М.М. Гнатовський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; за ред.. Т.Р. Короткого – Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. – 2017. – 145 с. // <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/МНП-final.pdf>
9. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.; за ред.. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т. 1 : Основи теорії. 2019. 416 с.
10. Міжнародне право :навч. Посібник / За ред.. М. В. Буроменського. К. ЮрінкомІнтер, 2006. 336 с.
11. Міжнародне публічне право : підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Макієвіч та ед. ; за ред.. В. М. Репецького. Київ :Знання, 2012.437 с.
12. Савчин М. Порівняльне конституційне право. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 328с.
13. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Одеса : Фенікс,2018. 744 с.
14. Тимченко Л. Д. Международное право. Вводный курс. Одеса : Фенікс,2014. 320 с.

Допоміжна:

1. Akehurst's Modern Introduction to International Law. Seventh revised edition. Peter Malanczuk. London and New York, 1997. 449 p. http://jpkc.fudan.edu.cn/picture/article/460/b5/d0/c17942674e1f8832344e9e0ec9fc/f7_ad336c-8294-46f8-a94e-e863ccb9094f.pdf
2. Alina Kaczorowska, Public International Law, 2nd ed., London: Old Bailey Press, 2003.
3. Antonio Cassese, International Law, 2nd ed., Oxford; Oxford University Press, 2005.
4. Ian Brownlie, Principles of Public International Law, 6th ed., Oxford University Press, 2003.
5. International Law: Cases and materials. 6th Edition by Lori Damrosch & Sean Murphy. American Casebook Series; West Academic Publishing, 2014. - 1250 p.
6. Introduction to International Relations: Theories and Approaches. 6th Edition by Robert Jackson and George Sorensen. Oxford University Press, 2016. - 384 p.
7. Marco Sassòli & Antoine Bouvier, How Does Law Protect in War? 2nd ed.

Geneva: ICRC 2006.

8. William R. Slomanson. Fundamental Perspectives on International Law, Sixth Edition. — Boston: ThomsonWadsworth, 2011.
<http://www.corteidh.or.cr/tablas/r32533.pdf>

11. Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека імені В.І.Вернадського
3. <http://www.loc.gov> – бібліотека Конгресу США
4. <http://www.bl.uk> – Британська бібліотека
5. <http://www/d-nd.de> – Німецька національна бібліотека
6. <http://www.bnf.fr> – Національна бібліотека Франції
7. <http://dev.europeana.eu> – Європейська цифрова бібліотека (Europeana)